

**BIZIMODU JASANGARRIRAKO ESKUBIDEAREN ALDEKO HERRI AUZITEGIKO
EPAIMAHAIAREN EBAZPENA**

Giza eskubideen urraketak ikusarazten eta salatzen

Bilbon, 2018ko otsailaren 23an osatu zen Bizimodu Jasangarrirako Eskubidearen aldeko Herri Auzitegiako epaimahaiak (Patricia Bárcena García, Aura Lolita Chávez, Yayo Herrero López, Yolanda Jubeto Ruiz, Júlia Martí, Maria Eugenia Rodriguez Palop, Janaina Strozake eta Begoña Zabala González epaimahaikideekin), testigantza ematera etorri diren pertsonen, adituen, fiskalen, ohorezko testiguen eta erakunde antolatzaileen aurrean; jendaurreko entzunaldian aurkeztutako lau kasuetan testigantza ematera etorri diren pertsonak eta haien ordezkatu eta lagundu dituzten erakundeak entzunda; adituen eta fiskalen txostenak aztertuta, bai eta testigantza, salaketa eta eskaera guztiak ere; eta Bizilur, Mugarik Gabeko Ingeniaritza Euskal Herria, Desazkundera, ESK sindikatua, Mugarik Gabeko Ekonomialariak, eta Mugarik Gabe¹ erakundeekin koordinatuta,

Kontuan hartuta:

- Herri Auzitegi hau giza eskubideen urraketen ikusezintasunari aurre egiteko helburua duen gizarte zibileko erakundeen estrategia bat dela, kasu honetan, mundu osoan urratzen den bizimodu jasangarrirako eskubidearen urraketekin lotutakoa.
- Auzitegi honetan aurkeztutako zortzi kasuak, gizarte iraunkor, justu eta ekitatiboak eraikitzeko, erabat desberdina den eta bizitzaren zein planetaren zainketa erdigunean jartzen duen beste eredu bateranzko trantsizioa egin behar dugula kontuan hartu gabe, botere korporatiboaren irabaziak maximizatzeko ondasun komunak bidegabe ustiatzen dituen sistema kapitalista, heteropatriarkal, kolonial eta ekozida batean kokatzen direla.
- Nazioarteko zuzenbidearen eremuan, Estatuak pertsona guztien eskubide ekonomiko, sozial, kultural eta ingurumenekoak errespetatu, babestu eta bermatu behar dituztela, eta bizi-baldintza duinak bermatu behar dizkietela.
- Auzitegi honek lurralderako eta elikadura-subiranotasunerako eskubidearen, gizarte-babeserako eskubidearen, etxebizitza egokia eta lan duina

¹ Setem Hego Haizea, Argilan, PAH Nafarroa, MNCI (Argentina), Mujeres Transformando (El Salvador), WEST SAHARA RESOURCES WATCH (WSRW), Brujas y Diversas, Euskadiko GGKEen Koordinakundera, CDH Fray Matías de Cordova AC (Mexiko), Saretuz, Zentzuz Kontsumitu, Alianza Política Sector de Mujeres, Centro de Mujeres Xochilt Acatl erakundeekin elkarlanean.

izateko eskubidearen, tratu bera eta bereizketarik ez jasotzeko eskubidearen, osasunerako eta energia-subiranotasunerako eskubidearen, zainketarako eskubidearen, zaintzaileen (gehienbat emakumeak) eskubideen eta, azken buruan, bizitza duina izateko eskubidearen urraketak egiaztatu ditu.

Aitortzen du:

Testigantza ematera etorri diren zortzi pertsonen isiltasuna hausteko eta bizimodu alternatibo eta emantzipatzaileak proposatzeko erakutsi duten ausardia eta adorea.

- **Floriberta Gladis Roblero Cifuentesek**, Guatemalan, komunitateko, udaleko eta nazioko agintariei eta, Mexikon, Hezkuntza Idazkaritzari, Lan Idazkaritzari, Udal Gobernuari, Estatuko Gobernuari eta Gobernu Federalari, Osasun Idazkaritzari, Gizarte Garapeneko Idazkaritzari eta haren enplegatzaileei aurre egin die, etxeke emakume langileak esplotazio-egoeran jartzeagatik.

- **Pilar Gil Pascualek** Espainiako eta Euskal Herriko gobernuei aurre egin die, kalteberatasuna eragiten duten lan-baldintzak ahalbidetzeagatik; izan ere, lurraldeotako legeri propioek etxeke emakume langileen esplotazioa eta haien aurkako gehiegikeriak babesteko eta legitimatzeko balio dute.

- **Hafed Bachirek** Irlandako San Leon Energy enpresari aurre egin dio, Mendebaldeko Saharako lurralde okupatuetan ondasun komunak arpilatu izanagatik.

- **Rosa Felgarek eta Santiago Rubiok** Nafarroako Gobernuari eta Iberdrolari aurre egin diete, energiarako eskubidea eta bizi-baldintza duinak izateko eskubidea kentzeagatik.

- **Iacu Cachi komunitateko Fabián Ernesto Orellanak** agronegozioko enpresari den Orlando Canidori, banda armatuko buru den Ladislao Letonairi, Dario Alarcon epaileari (Canidoren aldeko neurri arbitrarioak ezartzeagatik) eta Lucrecia Martínez Llano epaileari (Canidoren aldeko neurri arbitrarioak ezartzeagatik) zuzenean aurre egin die; eta, zeharka, probintziako Polizia buru den Marcelo Patori (utzikeriagatik), probintziako Justizia Auzitegi Nagusiari, Instituto Nacional de Asuntos Indígenas erakundeari, Argentinako Giza Eskubideen Idazkaritzari, Argentinako Gobernuari, Omara enpresari eta haren kideei aurre egin die.

- **Valentin Jauregiek eta Aitor Solozabalek** Trenbide Azpiegitura Administrazioarek (ADIF), Euskal Trenbide Sareari (ETS), Espainiako estatuari eta Eusko Jaurlaritzari aurre egin die, lurralderako eta elikadura-subiranotasunerako haren eskubidea urratzeagatik.

- **Nereak** Lanbide Euskal Enplegu Zerbitzuari eta Eusko Jaurlaritzari aurre egin die, legez dagokion gizarte-babesa ukatzeagatik eta haiengandik erasoak eta tratu txarrak jaso izanagatik.

- **Rosa María Marroquinek** El Salvadorreko estatuari, Handworks S.A. enpresari eta El Salvadorreko Cámara de Industria Textil Confección y Zonas Francas (CamTEX) ganberari aurre egin die, osasun-ondorio larriak eragin dizkioten lan-esplotazioetatik eta langile gisa dituen eskubideak urratzeetatik.

Auzitegi honek egia, justizia eta erreparazioa jasotzeko pertsona horien eskaerekin bat egiten du, eta antzeko bidegabekeriak jasan dituzten pertsona guztiei erreparazio sinbolikoa eman gura du. Orobat, arreta jartzen du zapalketa- eta esplotazio-sistemen arten dauden elkarreraginetan: kapitalismoa, heteropatriarkatua, kolonialismoa eta arrazakeria.

Salatzen eta zigortzen du:

Iritzi publikoaren eta nazioarteko komunitatearen aurrean, Nazioarteko Zuzenbidea eta barne-zuzenbide propioa urratu direla, honako arlo hauetan:

Zainketarako eskubidea:

1. Etxeko emakume langile migratzaileak esplotatzeko kultura: aipatutako estatuetan indarrean baina osatugabe dagoen esparru arautzaileari ez ikusia egitea erabakitzen duten estatuko eta erakundeetako eragileek onartzen eta sustatzen dutena.
2. Emakumeak migratzera bultzatu dituzten testuinguruen aitortza falta eta haien gaineko ezjakintasuna: Espainiako Gerra Zibilaren eta gerraostearen nahiz Guatemalako genozidioaren ondoren, emakumeak zaugarritasun egoeran daude.
3. Mexikoko, Guatemalako eta Espainiako estatuen jardunbide matxista, heteropatriarkal eta kolonialak: estatuok zaintzeko erantzukizuna emakumeei bakarrik esleitzen dietenez, emakumeak lanaldi bikoitz eta hirukoitzak egitera behartzen dituzte.
4. Espainiako estatuko legeria zaharkitua: 2011. urtean hainbat aldaketa egin ziren arren, oraindik ez ditu etxeko emakume langileen lan-eskubideak bermatzen.
5. Gizonek, enpresek, gobernuek, oligarkiek, etxeko emakume langileen eta esplotazioari eta zainketen kateari etekina atera dieten erakundeek izan eta defendatu dituzten pribilegioak.
6. Tapachula, Mexiko eta Euskal Herriko enplegatzaileak, etxeko emakume langileak esplotatu dituztelako, tratu umiliagarria eman dietelako eta sexu-eraso eta bortxaketak sistematikoki jasanarazten dizkielako.

Lurralderako eta elikadura-subiranotasunerako eskubidea:

7. Omara agronegozioko enpresak eta haren kideak: erregai fosilen kontsumo handian oinarritzen den eredu esplotatzaile bat ezartzeagatik, lurren kontzentrazioa eta nekazaritza artifizial bihurtzea sustatzeagatik, pertsonak soroetatik egozteagatik, bizimodu hori suntsitzeagatik, hainbat flora eta fauna barietate desagerrarazteagatik eta ondasun komunak pribatizatzeagatik.
8. Lurzorua artifizial bihurtzeko prozesuetan gizarteari kalte egiten dioten enpresak pribilegiatzen dituzten alderdi politikoak.
9. Espainiako estatuko Sustapen Ministerioa eta Eusko Jaurlaritza: AHT proiektua gauzatzean, herrialde baten elikadura-subiranotasuna bermatzeko funtsezkoak diren lurralderako eskubidea eta ondasun komunak eskura izateko eskubidea urratu dutelako.
10. Omara enpresa eta haren kideak, hazi transgenikoak eta plantazio transgenikoetan erabiltzen diren agrotokikoak fabrikatzen dituzten enpresak, elikadurarako eskubidea urratzeagatik.
11. Argentinako Gobernuak, lurraldea mehatxu bidez menderatzen duten, etxaldeak eta plantazioak suntsitzen dituzten, animaliak akabatzen dituzten, pertsonen aske ibiltzeko eskubidea ukatzen dieten eta, ondorioz, adingabeei hezkuntzarako eskubidea ukatzen dieten banda armatuei nahi dutena egiten uzten dielako.
12. Orlando Canido, osasunerako eskubidea urratzeagatik eta ingurumena narriatzeagatik, agintzen dituen fumigazioek komunitateko ur-iturriari eragiten dietenez, komunitateko biztanleak pozoitzen baititu.
13. Sistema judizialaren eta agronegozioko enpresarien arteko konplizitatea, bai eta botere politiko nazionalak giza eskubideen urraketa horiei ematen dien estaldura ere.

Energiarako sarbide justu eta jasangarrirako zein energia-subiranotasunerako eskubidea:

14. Nafarroako Gobernuak eta Espainiako estatuko Gobernuak, Rosa, Santiago eta haien alabaren energiarako eskubidea urratzeagatik, eskubide hori bizitza duina, osasunerako eskubidea, berdintasun-eskubidea eta bereizketa eza bermatzeko nahitaezkoa baita. Era berean, informazioa jasotzeko eta parte hartzeko, justiziara jotzeko eta babes berezia jasotzeko haurren eskubideak urratu dira. Era berean, informazioa jasotzeko eta parte hartzeko, justiziara jotzeko eta haurrak bereziki babesteko eskubideak urratu dira.

15. Espainiako estatua, eragin biopsikosozial larriak eragiten dituen pobrezia energetikoaren aurrean ezer ez egiteagatik, horrek ondorio kaltegarriak izan baititu eragindako biztanlerian eta ingurumenean.
16. Nafarroako Gobernua, energiarako eskubidea bermatzeko betebeharra ez betetzeagatik, kontsumitzaile kalteberak babesteko mekanismo nahikoak ez ezartzeagatik eta enpresa energetikoek egindako gehiegikerien aurrean ezer ez egiteagatik.
17. Nafarroako Gobernua, pobrezia energetikoari aurre egiteko bideratutako gizarte-laguntzen fondoak behar bezalako arduraz ez hornitzeagatik eta gehiegizko burokraziak, izapideak egiteko arazoek eta informazio gabeziak eragindako kalteengatik.
18. Iberdrola, giza eskubideak urratzen dituen jardunbideengatik. Energia kontuetan giza eskubideen nazioarteko estandarrekin bat datorren kalitatezko hornidura eskuragarria ez eskaintzeagatik, eta zorrak kobratzeko kontsumitzaileei eraso egiteagatik.
19. Marokoko estatua eta Espainiako estatua, saharar herritarrei haien baliabideak erabiltzeko eta lurraldeko jarduera ekonomikoen gainean erabakitzeko eskubidea kentzeagatik, eskubide hori bizitza duina, osasuna eta segurtasun pertsonala izateko eskubidea, autodeterminazio-eskubidea eta identitate kulturala izateko eskubidea bermatzeko nahitaezkoa denean.
20. Marokoko estatua, enpresa transnasionalei espoliazio- eta esplotazio-lizentziak emateagatik, Mendebaldeko Saharan energia berriztagarriko fabriken instalazioaren erantzule delako. Orobat, Nazioarteko Zuzenbide Humanitarioa urratzeagatik.
21. Espainiako Gobernua eta Eusko Jaurjaritza, Saharako lurraldean aritzen diren eta egoitza Espainian eta Euskal Herrian duten enpresa energetikoen erantzukizun zibila eta penala ez eskatzeagatik. Eta, bestetik, deskolonizazio-prozesua laguntzeko nazioarteko hitzarmenak ez betetzeagatik.
22. Marokoko estatua eta lurralde okupatuan aritzen diren enpresak, Mendebaldeko Saharako baliabide naturalak kontsulta edota baimenik gabe erabiltzeagatik; izan ere, horrek herrien autodeterminazio-eskubidea urratzen du, biztanleei bizibideak, antolamendu propioa eta estatus politiko-juridikoa ezartzeko eskubidea kentzen baitie.
23. Marokoko estatua, autodeterminazio-eskubidearen alde borrokatzen duen eta bere lurraldea defendatzen duen saharar herria kriminalizatu eta zapaltzeagatik.
24. Europar Batasuna, hegoaldeko herrien baliabideen espoliazioan oinarritzen den eredu baldintzatu eta ekozida bat are gehiago finkatzen duten politika energetikoak

sustatzeagatik; Sahararen deskolonizazio-prozesua laguntzeko nazioarteko hitzarmenak ez betetzeagatik; eta, azkenik, neurriz gainera tarifak ezartzeagatik eta bai lurraldeentzat bai bertan bizi diren biztanleentzat kaltegarriak diren megaproiektuak inposatzeagatik.

Bizi-maila duina izateko eskubidea:

25. Euskal Autonomia Erkidegoko Gobernuak eta El Salvadorreko estatua, bizi-baldintza duinak izateko eskubidea errespetatzeko, babesteko eta bermatzeko nazioarteko betebeharrak ez betetzeagatik.
26. El Salvadorreko estatua, osasunerako eskubidea, lanerako eskubidea, babes judizialerako eskubidea, berdintasun-eskubidea eta bereizketa eza, eta haurrak babesteko betebeharra urratzeagatik.
27. Handworks enpresa, etxeko emakume langileak eta brodatzaileak esplotatu eta lanean jazartzeagatik.
28. El Salvadorreko Lan Ministerioa, lan-ikuskaritzak ez egiteagatik eta, hortaz, lan-baldintza akigarriak eta haien ondorioak ez egiaztatzeagatik.
29. Euskal Autonomia Erkidegoa eta LANBIDE, gizarte-babeserako eskubidea kentzeagatik, DSBE emateari uzteak osasunean eragin dituen ondorioengatik, eta DSBE jasotzen duten pertsonen, haien eskubideak baliatzean, erakundeengandik jasotzen duten tratu txarragatik.

Beraz, ESTATUEI HAUXE ESKATZEN DIE:

1. Kapitalaren botere korporatiboaren interes ekonomikoen aurrean, herrien subiranotasuna eta duintasuna bermatzea, bizitzarako funtsezkoak diren ondasun komunen merkantilizazioa eragotzita.
2. Enpresa transnasionalek Giza Eskubideen Nazioarteko Eskubidea betetzen dutela bermatzeko haien jarduerak kontrolatzeko mekanismoak arautzea eta ezartzea.
3. Eskubide ekonomiko, sozial, kultural eta ingurumenekoak bermatzea, eskubide zibil eta politikoen balio bera izango balute bezala, printzipioz, giza eskubideak zatiezinak, unibertsalak eta elkarmenpekoak baitira.
4. Giza eskubideen nazioarteko esparruan kaltegarriak diren merkataritza eta inbertsio askeko itunak salatzea.

5. Emakumeek herrien subiranotasunaren eta, bereziki, elikadura-subiranotasunaren, energia-subiranotasunaren eta subiranotasun ekonomikoaren alde egiten duten nahitaezko ekarpena txertatzeko mekanismo eraginkorrak sortzea.
6. Zainketarako eskubide unibertuala aitortzea, hau da: 1) bizi-zikloko egoera eta une ezberdinetan behar diren zainketak jasotzeko eskubidea, behar hori norbanakoaren diru-sarreraren, familia-loturen edo harreman afektiboaren menpe egotea saihestuta; 2) zaintzea edo ez zaintzea erabakitzeko eskubidea, baldintza duinetan zaintzeko eskubidea zainketa desbideratzeko eskubidearekin konbinatuta.
7. LNEren Etxeko Langileen Lan Duinari buruzko 189 Hitzarmena berrestea, etxeko langileentzat indarrean dagoen legeria haien giza eskubideen babeserako nazioarteko parametroetara egokituta.
8. Energia garbirako eta energia-subiranotasunerako eskubideak eskubide autonomoak, galdagarriak eta justiziagarriak direla aitortzea.
9. Erabilera energetikoak irabazi-asmoak baldintzatu gabeko eskubideen ikuspegitik ezartzea. Baliabide energetikoak mugatuak direla eta mugak dagoeneko gainditu ditugula kontuan hartuta, energiaren erabilera zentzuduna sustatzea gehiegi kontsumitzen duten gizarte-sektoreetan, energia denon eskura dagoela bermatzeko eta gehiegizko kontsumoak eragin dituen zor ekologiko bidegabeak arintzeko.
10. Iparraldeko eta Hegoaldeko pertsona, gizon eta emakume, eta herri guztien baliabide energetikoen eskuragarritasuna eta haien gainean erabakitzeko eskubidea bermatzea, hirugarrenak edota sistema naturalak kaltetu gabe.
11. Trantsizio energetiko feminista bat egiteko ekintzak sustatzea, pertsonen ongizatearen eta bizitzaren jasagarritasunaren zerbitzura.
12. Etxeko langileen lan-eskubideak aitortzea, brodatzaileen berariazko problematika barne hartuta. Zehazki esanda, El Salvadorreko estatuari haxe eskatzen zaio: giza eskubideen nazioarteko estandarrei jarraituz, brodatzaileen eskubideak aitortzeko beharrezko neurri legalak, administratiboak eta judizialak hartzea; lurralde osoan ikuskaritzak egiteko protokolo integral bat ezartzea; 2016an esklabotza forma garaikideen gainean NBEko adituak egindako gomendioei (A/HRC/33/46/Add.1 txostena) jarraitzea; eta Lanaren Nazioarteko Erakundearen (LNE) Etxeko Lanari buruzko 177. Hitzarmena berrestea.
13. Gizarte-babesa jasotzeko pertsona guztiek duten eskubide autonomo, galdagarri eta justiziagarria aitortzea, gizarte-bazterketa jasaten duten pertsonen bizi-baldintzen hobekuntza bereziki azpimarratuta. Azken batean, Eusko Jaurlaritzari gizarte-estaldurak ez kentzea eta hobetzea eskatzen zaio: a) gizarte-babeseko prestazio ekonomikoak jasotzeko irizpide murriztaileak kentzea; b) Lanbide Euskal Enplegu Zerbitzuaren "barne-irizpide" deritzonak indargabetzea; c) Gizarteratzeko eta Diru

Sarrerak Bermatzeko Errentari buruzko 18/2008 Legearen xedea aldatzea, autonomia-erkidego osoan pobrezia errotik ateratzea izan dezan xede; d) Baldintzarik gabeko Oinarrizko Errenta unibertsal eta individuala jasotzeko eskubidea aitortzea; e) baztertuta egoteko arriskuan dauden pertsonen beharrak asetzeko aurrekontu-partidak bermatzea.

Hori guztia, tolerantzia sustatzeko eta diru-sarrerak bermatzeko euskal sistemara jotzen duten pertsonen gaineko aurreiritzi eta estereotipo negatiboak gainditzeko beharrezko neurriak hartuta, eta egoera bereziak artatuta.

Horretarako, Euskal Herriko Eskubide Sozialen Kartan jasotzen diren aldarrikapenak erantsi beharko lirateke.

14. Bizitza duina eta bizitzaren jasangarritasuna bermatzeko helburua duten eredu sozioekonomiko alternatiboak errespetatzea eta bultzatzea.
15. Eredu energetikoaren inpaktuek eragiten dituzten eta, sarri asko, emakumeek beren gain hartzen dituzten etxeko lan- eta zainketa-kargak gora egin dutela aitortzea.
16. Tratu txar, intimitate-injerentzia, estigma edota umiliaziorik gabeko bizitza jasangarriak bermatzeko gizarte-babeserako politika publikoak garatzea.

Arestian adierazitakoarekin bat etorritz, Epaimahai honek eskatzen du:

Zainketarako eskubideari dagokiolarik:

- Etxeko langileei tratu krudel, gizagabe eta umiliagarriak ematen dizkieten pertsonak ikertzea, epaitzea eta, kasu bada, zigortzea; eta bermeok arauz kontrako egoera administratiboan dauden pertsonen ere ematea, salaketa egiteak ez ditzan pertsona horiek berriro ere biktimizatu.
- Etxeko langileen eskubideen eta, etxeko ardurei eta zainketari dagokienez, genero-estigmatizazioa desagerrarazteko behararen gaineko sentsibilizazio-kanpaina abian jartzea, bereziki emakume migratzaileak artatuta.
- Etxeko langileen lan-eskubideen gainean trebakuntza eskaintzea, bai enplegatzaileek bai langileek haien eskubide eta betebeharrak argi izan ditzaten.
- Erreparazio-neurri egokiak eskatzea, nazioarteko estandarrekin bat etorriaz, urraketa horien biktimek jasandako kaltea arintzeko.
- Berdintasun-eskubideak eta sexuaren araberako bereizketa eza bermatzeko politika publikoak eta aldaketa estrukturalak diseinatzea eta ezartzea eta, batez ere, neska guztiek kalitatezko eta doako hezkuntza publikoa jasotzen dutela bermatzea.

Lurralderako eta elikadura-subiranotasunerako eskubideari dagokiarik:

- Oinarrizko eskubideak urratu dituzten eta ingurumenean nahiz pertsonen osasunean kalteak eragin dituzten pertsona/enpresa guztiak ikertzea, epaitzea eta zigortzea, eta egindakoak berriro ez errepikatzeko bermeak eskatzea.
- Erreparazio-neurri egoki eta justuak sustatzea, nazioarteko araudiarekin bat etorriaz.
- Landa-garapen jasangarria sustatzeko politika publiko aproposak diseinatzea eta ezartzea, hirietan lan-ezegonkortasuna desagerrarazteko eta pertsonen, bereziki, gazteen bizi-maila hobetzeko helburuarekin.
- Kultur ondarea eta landa-identitatea berreskuratzeko politika publikoak diseinatzea eta ezartzea.
- Arestian aipatutako komunitateko kideen giza eskubideen urraketa larrien erantzule den enpresa ekoizlea (Omara), haren jabea eta langileak ikertzea, epaitzea eta zigortzea, eta egindakoak berriro ez errepikatzeko bermeak eskatzea. Erreparazio-neurri egokiak eskatzea, nazioarteko estandarrekin bat etorriaz, urraketa horien biktimek jasandako kaltea arintzeko. Nekazaritza-elikagaiak ekoizten dituen enpresa honen inpunitatea eraikitzen lagundu duten botere judizialeko eta Estatuko beste botereetako funtzionarioak eta administrazioak ikertzea, epaitzea eta zigortzea.
- Estatuak, dagokion bezala, komunitate indigenen eskubideak, batez ere, lurralde eta ondasun naturalekin erlacionatutako eskubideak, errespetatzeko, babesteko eta bermatzeko konpromisoa hartzea.
- Landa-biztanleriaren gizarte-zerbitzuak bermatzea, nekazaritza-eremuak babestuta eta lurzoruak artifizial bihurtzea saihestuta.
- Gobernuak elikagaiak eta elikagai-ekoizpena berriz naturalizatzen laguntzea.
- Gobernuak agroekologia-eskolak eta ekoizpen ekologikorako ikerketa sustatzea.

Energiarako sarbide justu eta jasangarrirako zein energia-subiranotasunerako eskubideari dagokiarik:

- Espainiako eta Nafarroako Gobernuari, Eskubide Ekonomiko, Sozial eta Kulturalen Nazioarteko Itunak araututakoaren arabera, etxebizitza egokia, baliabide natural eta komunak, sukalderako edateko ura eta energia, berokuntza eta argia etengabe

eskura izateko eskubidea bermatzea. Orobat, energiarako eskubidea modu eraginkorren babesteko legezko mekanismoak ezartzea.

- Iruñeko Udalari eta Nafarroako Foru Erkidegoari, gertatutakoa eta haien erantzukizuna publikoki aitortzea, eta erreparazio-neurri integral indibidualak zein kolektiboak xedatzea, kasu bakoitzean kaltetutako familia unitateko pertsona bakoitzaren beharrak kontuan hartuta.
 - Kalte materialak eta immaterialak eragin izanagatik leheneratze-neurriak xedatzea: pobrezia energetikoa jasaten hasi zeneko egoera, ahal den heinean, berrezartzea.
 - Laguntza-neurriak: familia unitatearen oinarritzko beharrak asetzea, zehazki, osasun-laguntza eta baliabide ekonomikoak modu eraginkorren jaso ditzaten.
 - Arazoa eragin zuten gertaerak errepikatuko ez direla bermatzeko neurriak.
 - Bertan bizi direnek nahi izatekotan, kaltetutako etxeko azpiegitura-baldintzak hobetzeko beharrezko ekintzak egitea, prozesu osoan genero-ikuspegia kontuan hartuta.
- Marokoko Gobernuari, legez kontrako okupazioarekin eta baliabide naturalen espoliazioarekin lotutako giza eskubideen urraketak amaitzea: bilera-, adierazpen-, manifestazio- eta zirkulazio-askatasunaren murrizketak; bazterketa ekonomiko eta lan-bazterketa; identitate kulturala ukatzea; behartutako desagertzeak; atxiloketa arbitrarioak; sexu-indarkeria; behartutako desplazamenduak; eta giza eskubideak defendatzen dituzten pertsonen kriminalizazioa.
- Espainiako estatuari, 1963an Nazio Batuen Batzar Nagusian eta 1975eko Madrilgo Akordioetan Mendebaldeko Sahararen deskolonizazio-prozesua laguntzeko onartutako neurriak betetzea.
- Enpresa transnazionaleri eta beste edozein erakunde publiko edo pribaturi, lurralde okupatuetan operaziorik ez egitea. Lurralde horietan operatzen ari diren enpresa eta erakundeek jarduerak behin betiko eten behar dituzte.
- Saharar herriaren autodeterminazio-eskubidea modu eraginkorren errespetatzea, NBERen Segurtasuna Kontseiluarekin eta Afrikako Batasunarekin elkarlanean. Baliabide naturalen eskuragarritasunari, erabilerari eta kontrolari dagokionez, saharar herriaren ordezkari legitimoa den Fronte Polisarioaren erabaki autonomoak aitortzea eta errespetatzea.

- Saharar herriari egia, justizia eta erreparazio jasotzeko eskubidea aitortzea. Ondorioz, hauxe gomendatzen da: (i) ikerketa sakon eta fidagarriak egin daitezen Mendebaldeko Saharan Erreferenduma Antolatzeke Nazio Batuen Misioarekin (MINURSO) lotutako mekanismo ofizial bat sortzea; (ii) Mendebaldeko Sahara okupatuan indarkeria amaitzea; (iii) eragile erantzuleak epaitzeko justizia eraginkorra; (iv) eta erreparazioak genero-desberdintasuna eta jasandako kaltearen ondorioak kontuan hartuta finkatu daitezela.
- Gatazka modu baketsuan konpontzeko eta gizarte-justizia eraikitzeko prozesuetan emakumeek duten zeresan handia ezagutzera ematea eta aitortzea, bai eta memoria historikoa emakumeen ikuspegitik berreraikitzea ere.
- Europar Batasunari, Marokoko estatuarekin Mendebaldeko Saharako lurralde okupatuetan operatzea xede duten akordio guztiak haustea, eta nazioarteko harreman ekonomikoak eta nazioarteko lankidetzako harremanak berriz definitzea, giza eskubideen nazioarteko estandarrei jarraituz.

Bizi-maila duina izateko eskubideari dagokiarik:

- El Salvadorreko estatuari, brodatzaileen eskubideen urraketak ikertzen dituen mekanismo independente bat sortzea eta erreparaziorako eskubidea aitortzea, kasu guztietan epai kondenatzaileak emateko beharrik gabe, eta Handworks enpresa brodatzaileei inposatutako lan-baldintza gizagabeengatik zigortzea.
- Lan eta Gizarte Aurreikuspeneko Ministerioari brodatzaileen eskubideen gaineko trebakuntza eskaintzea.
- Rosari laguntza legala, ekonomikoa eta osasun integraleko laguntza ematea, harentzat beste lanpostu bat bilatzea, eta Rosaren seme-alabei hezkuntza-bekak ematea.
- Lan eta Gizarte Aurreikuspeneko Ministerioko agintariak ikuskaritzak egiteko betebeharra ez betetzeagatik ikertzea, eta gertatutakoa nahiz tartean dauden eragileen erantzukizuna publikoki aitortzea.
- Eusko Jaurlaritzari, arestian adierazitako urraketan biktimek, Lanbide Euskal Enplegu Zerbitzuak egindako salaketan aurrean defendatzeko asmoz, legezko akzioei ekitean izan dituzten gastuek eragindako kalte materiala erreparatzea.
- DSBE jasotzeari utzi dion Nerearen kasuan, Lanbideren, Euskal Enplegu Zerbitzuaren, arauz kontrako jarduerak behar bezalako arduraz ikertzea, nahi izatekotan, Nereari bere egoera ekonomikoa hobetzeko gizarte-babeseko neurriak eskainita.

Horrela jasota gera dadin, epai hau Bilbon sinatzen dugu 2018ko otsailaren 24an.

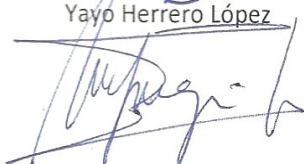
Tribunal Popular por el derecho a las Vidas Sostenibles

Firmas del Jurado

Patricia Bárcena García

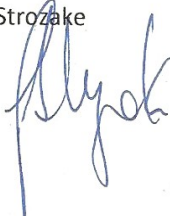
Yayo Herrero López

Júlia Martí

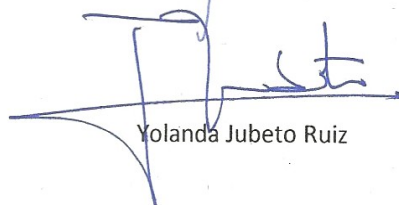
Janaina Strozake

Aura Lolita Chávez

Yolanda Jubeto Ruiz

María Eugenia Rodríguez Palop

Begoña Zabala

